

Bakalářská práce

Identita a její krádež v (hyper)konzumní společnosti

Obsah

Úvod:	2
Různá pojetí identity	4
Identita a její definice	4
Identita a identifikace	5
Funkce identity dle McAdamse	6
Identita jako vědomí – Locke	6
Freudova psychoanalýza.....	7
Erikson – identita jako ego	8
Erving Goffman a přivlastňování jiné identity	9
Identita, socializace a organismus.....	9
Společnost (hyper) konzumu	11
Od konzumní k hyperkonzumní společnosti	11
Tři epochy konzumního kapitalismu.....	12
Konzumní svět a konzument.....	14
Masová média a internet.....	15
Krádež identity.....	17
Krádež identity a virtuální identita.....	18
Definování krádeže identity.....	19
Identita a krádež - vývoj	21
Využití identity ke vzdoru.....	23
Pachatelé a jejich oběti	24
Nejistota v digitálním věku.....	25
Phishing a vishing	27
Závěr:.....	29
Použitá literatura:	31

Úvod:

V dnešní hektické době digitální a elektronické kultury, kde si každý člověk hledí hlavně svého a většinu svých činností dělá za účelem, co největšího zisku, je identita důležitým pojmem. Díky identitě se člověk vymezuje jako “originál” před ostatní společností.

Hlavním cílem mé bakalářské práce bude ukázat pojem identity v novém světle. Období v kterém budu identitu zkoumat omezím na období konzumní a hyperkonzumní. Budu se snažit představit čtenáři nový fenomén krádeže identity. Základní teze, jejíž pravdivost se budu snažit v mé práci dokázat zní: Spolu s globálním rozšířením využití internetu se také zvyšuje výskyt krádeže identity. Tento zločin se posouvá tak rychle, jak rychle se rozvíjí technologie sama. V blízké budoucnosti zločin krádeže identity bude ohrožovat každého jedince.

Jelikož existuje mnoho pojetí identit, tak doufám, že moje práce umožní čtenáři, utvořit si komplexnější názor na toto pojetí, zvláště pak ve spojení s dnešní elektronickou a digitální konzumní společností, které je každý člověk součástí.

Jelikož každý člověk přemýšlí jinak, názory na pojetí identity jsou různé, i když se v té hlavní myšlence shodují. Každý prostě na identitu nazírat trochu jinak. Problém vzniku a změn identity je dnes sledován z mnoha pohledů společenských věd. V mé bakalářské práci bylo mým záměrem, postavit tyto různá pojetí vedle sebe tak, aby byl člověk obeznámen s různými možnostmi. Práci rozdělím na tři základní části a v každé z nich se pokusím vymezit danou problematiku.

V první kapitole bych ráda prozkoumala identitu z více pohledů. Budu se zabývat například pojetím Lockovým, které na identitu pohlíží z filosofického pohledu. Locke je zastáncem principu, že všechno poznání musí být založeno na autentické zkušenosti. Jelikož novověká filosofie tuto bezprostřední zkušenost prosazuje, dodává k tomu ještě důležitost vlastních obsahů mysli. Přichází zde na řadu koncepce vědomí jako autonomní sféry vlastních prožitků, které se staly naší vlastní zkušeností. A právě Lockovu myšlenku identity jako vědomí se v této kapitole snažím shrnout.

K tomu abych dále mohla pokračovat v porovnávání různých druhů pojetí identity bylo třeba, abych zde poukázala na Freudovu psychoanalýzu, která se stala základním kamenem pro psychologické pojetí osobnosti člověka. Ve spojitosti s identitou bychom měli věnovat největší pozornost Freudovu pojmu ego, které je vědomou stránkou lidské osobnosti a dalo by se nejvíce k identitě, podle základní definice, přirovnat. Jak jsem již popsala, zdál se mi Freudův strukturální model psychiky, důležitou a základní součástí mé práce, z které se poté odvíjí mnoho výkladů a teorií. Hlavně u Eriksonova pojetí identity jako ega, kterému se také v mé práci budu věnovat, zde je pak nutné správně vymezit pojem ega.

Velmi zajímavý je také sociologicko-psychologický pohled na identitu, a s ní spojenou identifikaci, Ervinga Goffmana, zvláště pak jeho pojednání o “věšáku na identitu”. Vedle toho také stavím myšlenky Bergera a Luckamanna, kteří se snaží zobrazit identitu jedince jako součást něčeho většího, který právě svým bytím tvoří realitu kolem sebe samotného. Oproti ostatním uvedeným myslitelům se nově zmiňují o člověku biologickém, tedy o člověku jako organismu.

Jelikož se dnešní konzumní společnost vyvíjí opravdu rychle a různorodě a jedincovo sebeuvědomění je její důležitou součástí, budu se v druhé kapitole věnovat konzumní a hyperkonzumní společnosti. K základnímu vymezení tohoto pojmu a následnému výkladu fungování využiji knížku Eseje o hyperkonzumní společnosti od francouzského filosofa a sociologa Gilles Lipovetskeho. Popisem tří epoch konzumního kapitalismu se snažím zmapovat, jakým směrem se společnost vyvíjí, jak moc ji ovlivňuje politika kapitalismu a obecné podmínky pro vznik konzumních hodnot. Hyperkonzument je přeci jenom také jedinec se svojí vlastní identitou, která je okolními vlivy vývoje komerčních názorů hodně ovlivněna. Považuji za důležité do této kapitoly také zahrnout stručný úvod do masových médií. Je to přeci popkultura, díky které se z člověka stává tak “dobrý” konzument. Tuto kapitolu zaměřenou na společnost konzumu zakončím úvodem do nového světa internetu.

Ve třetí kapitole bych se již chtěla více do hloubky věnovat pojmu krádeže identity. Budu zde tedy zkoumat vývoj identity a její “uplatnění” v moderní společnosti. Ukážu si zde, jak vlastně může být identita ukradena. I přesto, že krádež identity, tak jak chápána dnes, je fenoménem, jenž vznikl na základě nových technologií, zvláště globálním rozšířením internetu, vezmu zde v potaz také jiné formy krádeže identity. Zde se nechám inspirovat hlavně prací Marka Postera, jenž se zabývá převážně mediálními a kulturními studii. Pojem krádeže identity se budu snažit, jak definovat, tak ho i zasadit do širšího kontextu společnosti, která žije v elektronické kultuře. Ke konci mé práce se budu věnovat konkrétním druhům krádeže identity, jenž jsou nejčastěji využívány za pomoci digitálních technologií.

Různá pojetí identity

Identita a její definice¹

Když se podíváme na základní definici identity v Psychologickém slovníku, můžeme se dočíst, že identita, nebo také jinak totožnost, je *“vztah mezi dvěma nebo více předměty, jevy které se shodují ve všech vlastnostech; prožívání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité specifické skupině”*.² Dále nám slovník uvádí mnoho dalších druhů a pojetí identit, proto zde pár z nich zmíním. Například rozlišuje identitu aktuální a potenciální, kde aktuální identita definuje, co jedinec doopravdy je, zatímco identita potenciální odráží nerealizované vlastnosti.

V dnešní době hraje velkou roli také identita kulturní (cultural identity), která značí ztotožnění jedince z určité sociální či etnické skupině s mravními a společenskými normami. Pohlavní identita (gender identity) zase vyjadřuje výchovou osvojené pojetí sebe samotného jako ženy nebo jako muže, kde se sice jedinec může se svým biologickým postavením ztotožňovat, přebírat však všechny role s pohlavím spojené nemusí. Pohlavní identita se utváří asi od 2 až 3 let během socializace, v té době si dítě začíná uvědomovat příslušnost ke svému pohlaví a v souladu s ním se také projevuje, tomu pak odpovídá jeho chování, oblékání, hračky, hry a vyjadřování. Zhruba ve věku 7 let dochází ke stabilizaci, kdy dochází k výraznému oddělení dětské skupiny podle pohlaví.

Zajímavé je se také zmínit o nové identitě (new identity), která vzniká snahou o vyjádření nespokojenosti s dosavadní identitou, a to tím, že proběhne nějaká změna, nejčastěji výrazným odlišením od ostatních lidí a vylepšení svého vzhledu. Toto hnutí vzniklo v USA v 90. letech 20. století *“ a svým způsobem řeší rozpor mezi unifikací, která je důsledkem globalizace, a tradičním důrazem na výraznou individualitu”*.³ Jedním ze způsobů může být ožívování rituálních úkonů. K nejobvyklejším technikám dnes patří např.: piercing, zjizvování, implantování a tetování.

Psychologický slovník nám také ukazuje identitu zastoupenou (substitute identity), kterou popisuje jako druhé já, většinou s o hodně vyšší prestiží, než má pravé já. Zde jedince vede touha po nových zážitcích, dobrodružství a dokonalosti, jaké není schopen v běžném životě získat. Tím, že neustále lže a vymýšlí si, se narušuje kontakt s realitou a dochází k disociaci.

Jan Sokol ve svém Slovníku filosofických pojmů píše, že identita je jednou ze základních kategorií myšlení. Slovo identita pochází z latinského *idem ens* (totéž jsoucí). Můžeme rozlišovat identitu druhovou, jednotlivou a někdy také numerickou (například výrobní číslo).⁴

---

¹ Není-li uvedeno jinak, následující část parafrázuje Psychologický slovník, 2000, Hartl, Hartlová

² viz. Hartl, Hartlová. Psychologický slovník, r. 2000, str. 221 - identita

³ viz. Hartl, Hartlová. Psychologický slovník, r. 2000, str. 222 – nová identita

⁴ viz. Jan Sokol, Slovník filosofických pojmů (Malá filosofie člověka), r. 2004, str. 307

Identita a identifikace

Mluvíme-li⁵ o pojmu identita, je nutno se také zmínit o identifikaci, která s identitou úzce souvisí. Psychologický slovník nám pojem vysvětluje jako určení, ztotožnění, a to jako nevědomí pochod, při němž se člověk ztotožňuje s jedincem, skupinou nebo organizací, které mu imponují. Jiří Pechar tento pojem osvětluje velmi podobně, ale poněkud obsírněji. *“Výrazu identifikace užíváme ve dvojmém různém významu: hovoříme o identifikaci jako o určení totožnosti určité osoby, jednak o identifikaci jako o ztotožnění se s určitým kolektivem nebo určitou osobou.”*⁶ Ve významu určení totožnosti určité osoby využíváme jazykové prostředky, identifikace v tomto smyslu je však úzce spjata s identifikací s určitou společenskou skupinou. Pechar tvrdí, že ve všech společnostech se přiznávala určitá privilegia jednotlivcům na základě jejich rodové příslušnosti. Například, že jméno příslušníka římské patricijské rodiny nebo šlechtický titul jedince nejen identifikovalo, ale také zařadilo na určitý společenský post. V moderní liberální společnosti je však identifikace součástí osobní identity pouze pokud je tato identifikace svobodně zvolená daným jedincem. Tato svobodná volba jedincovy životní role nevyplývá pouze z libovůle vlastního já, jelikož toto individuální já se od dětství formovalo určitými identifikačními procesy, během nichž šlo o identifikaci s blízkými osobami.

Identifikaci také definuje Freud ve své psychoanalýze jako *“přizpůsobení vlastního Já nějakému Já cizímu, což má za následek, že vlastní Já se v jistém směru chová jako ono cizí Já”*⁷.

Goffman⁸ o identifikaci hovoří takto: *“Jednou z myšlenek spojených s pojmem ‘jedinečnosti’ individua je myšlenka ‘pozitivního znaménka’ či ‘věšáku na identitu’, například fotografický otisk individua v myslích druhých nebo vědomí jeho zvláštního místa v konkrétním příbuzenském systému”*.⁹ Jednou z jeho dalších myšlenek je skutečnost, že většina konkrétních faktů o určité osobě bude platit také pro jiné lidi, celkový souhrn těchto konkrétních faktů o osobě, kterou známe, nebude jako celek platit pro žádnou jinou osobu na světě, což dopomůže k rozlišení jedince od ostatních jedinců. Tento souhrn informací může být svázán jak se jménem (např. policejní složka), tak s tělem, to pokud známe jedincovu tvář a vzorec chování. Často se pak stává, že tento souhrn informací se váže k oběma, jak ke jménu, tak i k tělesné schránce. Mluvíme-li i nadále o pojmu “jedinečnosti” Goffman říká že: *“to, co odlišuje určitou osobu od všech ostatních, je jádro její bytosti, její obecný a ústřední aspekt, jenž ji odlišuje skrz naskrz, nejen tedy tak, že je rozpoznatelně odlišná, od všech, kdo jsou jí nejpodobnější”*.¹⁰ Proces osobní identifikace můžeme pozorovat v chodu velké neosobní organizace, jakou je například vláda určitého státu. V dnešní době je samozřejmé, že se oficiálně uchovávají prostředky průkazné identifikace každého samotného jedince, který je součástí dané organizace. Těmito prostředky jsou znaky: neměnné biologické atributy jako rukopis nebo

⁵ Není-li uvedeno jinak, následující část parafrázuje Psychologický slovník, 2000, Hartl, Hartlová

⁶ viz Jiří Pechar, Být sám sebou, r. 1995, str. 12

⁷ Sigmund Freud, Nová řada přednášek k úvodu do psychoanalýzy, VS I 397

⁸ Následující odstavec parafrázuje Ervinga Goffmana, Stigma: Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity, r.2003

⁹ Erving Goffman, Stigma: Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity, r.2003, str. 70

¹⁰ Erving Goffman, Stigma: Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity, r.2003, str. 71

fotograficky zachycená podoba, natrvalo zaznamenané položky jako jsou rodný list, jméno či sériové číslo.

Funkce identity dle McAdamse¹¹

McAdams tvrdí, že identita člověka je kontinuální prožívání totožnosti sebe samotného, ztotožnění člověka s životními rolemi a pocíťování příslušnosti k určitým společenským skupinám. Dle McAdamse je jednou z funkcí identity poskytování rámce, který nám pomáhá pochopit, kdo vlastně jsme. Další funkcí je napomáhání k rozvržení cílů, závazků a hodnot člověka a poskytování pocitu svobodné vůle a také osobní svobody. Identita také posiluje stabilitu a harmonii mezi našimi hodnotami, názory a závazky a pomáhá nám odkrývat náš osobní potenciál spojený se zkoumáním vlastních možností a různých alternativ.

Identita jako vědomí – Locke

Identita¹² jednoho a téhož člověka spočívá v účasti na témže pokračujícím životě, kde základem jsou nepřetržitě uplývající hmotné částice, které jsou v životně sjednoceném sledu s tímž organizovaným tělem. Když Locke definuje “osobní identitu”, zaměřuje se nejprve na pojem “osoba”, kterou charakterizuje jako myslící inteligentní bytost disponující myšlením se schopností uvědomit si sebe samotné v různých dobách a na různých místech. To vše dokáže díky vědomí, které je od myšlení neoddělitelné. “*A jen tak daleko, kam až může být toto vědomí rozprostřeno zpět k nějaké minulé činnosti či myšlence, tak daleko sahá identita oné osoby...*”¹³ Jeho hlavní myšlenkou tedy je, že vědomí tvoří osobní identitu. Může se nám zdát, že jedincova paměť nám v tom působí trochu problémy, jelikož je nemožné, aby si člověk zapamatoval úplně vše uplynulé, protože již vždy pohlíží na něco nového, tudíž má vědomí v těchto případech své přerušení, které může způsobit pochybnosti jedince o sobě samém (zda je totéž substancí, jako býval). Hlavní zřetel je ale brán na to, co tvoří jednu a tutéž osobu a ne, jestli přemýšlí v jedné a té samé osobě a ta samá identická substance (různé substance jsou tím stejným vědomím, pokud se na něm podílejí). Toto tvrzení dokazuje Locke na příkladu uťaté ruky. Říká, že je-li ruka uťata, je také oddělena od onoho vědomí, již není součástí daného Já. Z toho vyplývá, že substance v níž spočívalo osobní já v jedné chvíli, se může změnit aniž by došlo k narušení osobní identity. Další důvod proč osobní identita není zachována v substanční identitě vysvětluje Locke takhle: “*..neboť živočišná identita je zachována v identitě života, a ne v identitě substance...*”¹⁴ Jedincovo vlastní Já závisí na vědomí, jelikož je onou vědomou myslící věcí, která vnímá pomocí smyslů, a tím dokáže rozlišit “slast a strast”, tím pádem o sebe může mít starost, která sahá až tam, kam sahá vědomí.

¹¹ Není-li uvedeno jinak, následující text parafrázuje McAdamse, *The Case for Unity in the (Post)Modern Self*, 1997. In Ashmore, Jussim, *Self and Identity*. New York, Oxford University Press

¹² Není-li uvedeno jinak, následující část parafrázuje Johna Locka, *Esej o lidském rozumu*, 1984, 27. kapitola – O identitě a různosti

¹³ John Locke, *Esej o lidském rozumu*, 1984, 27. kapitola – O identitě a různosti, str. 205

¹⁴ John Locke, *Esej o lidském rozumu*, 1984, 27. kapitola – O identitě a různosti, str. 206

“Osoba” jako právníký termín je podle Locka právě jméno pro Já. Takže vždy když člověk nazývá něco Já, nějaký jiný člověk může říct, že jde pouze o tu jednu danou osobu. Pomocí tohoto právníkého termínu se připisují činnosti a zásluhy, jednající osobě, která je schopna nejen přemýšlet, ale i pochopit zákonitosti vedoucí ke štěstí či neštěstí.

Locke¹⁵, stejně jako jeho francouzský předchůdce René Descartes, rozpoznává zvláštní vlastnost člověka jakožto racionální sebevědomé bytosti, jejichž identita musí zobrazovat tento nanejvýš důležitý atribut. Tak Locke tvrdí, že identita musí zahrnovat také rozpoznání stejnosti. Na rozdíl od Descarta, jemuž stačí, že člověk myslí za účelem bytí a pro to, aby měl svůj základ v rozumu, Locke chápe pojem identity jako jedinečnou díky stále trvajícím rozpoznávání sebe samého. Locke se značně poučil od Descarta, neboť učinil identitu středem lidského Já. Také jako první nastínil porozumění Já samotného jako vědomí identity a poté byl následován mnoha dalšími mysliteli

Freudova psychoanalýza

Psychoanalýza¹⁶ je teorie osobnosti, kterou sestavil Sigmund Freud. Dle Freuda se lidská psychika skládá ze tří vrstev: vědomí, předvědomí a nevědomí. Vědomí je úzce propojeno s vnímáním, zahrnuje část osobnosti, kterou si daný jedinec plně uvědomuje. Obsahuje sice zapomenuté, ale stále vybavitelné vzpomínky, zážitky, myšlení a rozhodnutí. Obsahy vědomí a předvědomí můžeme stále vyjádřit slovy, na rozdíl od nevědomí, které je nejrozsáhlejší vrstvou. Vědomí nemá do vědomí vůbec žádný přístup a představuje změť tužeb, představ, obav, různých zkreslených obrazů skutečnosti. Jedinec do nevědomí odsouvá vytěsněné city a myšlenky, které pro něj byly příliš bolestivé, nepříjemné a ponižující, čímž budily pocit viny nebo úzkosti. Freud tvrdí, že to co je nevědomé má určité tendence se vědomým stát a proto musí psychika vynakládat energii, aby k tomu nedošlo. Freud uvádí, že když toho člověk vytěsní moc, tak poté může cítit únavu bez zjevné příčiny.

Freud popisuje psychiku člověka pomocí strukturálního modelu psychiky, kde se objevují tři poměrně nezávislé složky: Ego, Superego a Id. Pojem Ego (neboli “Já”) má sebezáchovnou funkci a řídí se principem reality. Vzniká z pudové části Id během dětství vlivem jeho vzájemného působení s okolním světem. Ego také zvažuje činy a jejich následky, snaží se být racionální. To, co si přeje Id, Ego porovná s realitou a dává tomu vhodnou formu a snaží se je uspokojit ve správný čas a vhodným způsobem. Ego může být vědomé, předvědomé ale i nevědomé. Freud hodnotí zdravě vyvinutou osobu podle silného Ega. *“Freudovský pojem „Ego“ není zcela totožný s obecným významem slova „já“, které je chápáno jako označení lidské jedinečnosti a odlišnosti od ostatních lidí. Též rozpoznání a vnímání osobní identity, vnímané vlastními*

---

¹⁵ Není-li uvedeno jinak, následující text je čerpán z Marka Postera, Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines, 2006, II.-5.

¹⁶ Dokud nebude jinak uvedeno následující část parafrázuje viz. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Psychoanalýza> a viz. Sigmund Freud, Přednášky k úvodu do psychoanalýzy, Psychoanalytické nakladatelství, 1997

smysly a pocity.”¹⁷

Superego (neboli “Nadjá”) vzniklo během socializace, a to z konfliktů dítěte a autority (zákazy a příkazy rodičů) a zastupuje osobní morálku jedince. Nevědomě i vědomě obsahuje zvnitřněné zákazy, příkazy či omezení, které dítěti uložili rodiče, nebo nějaká jiná vyšší autorita. Někteří lidé hledají řešení v náboženství, které jim poskytne jak vysvětlení, tak řešení (víra-spása). Superego se řídí principem dokonalosti, a tudíž zastává moralizující sílu v člověku. Jednou z jeho částí je svědomí a druhou je ideální Ego, jenž se snaží o dokonalost. Základem tohoto ideálního Ega jsou činy z dětství, které byly rodiči chváleny. Podle Freuda můžeme sledovat slabě rozvinuté Superego u zločinců a silně rozvinuté u perfekcionistů.

Id (neboli ono) pracuje podle principů slasti, vyvěrá z něho pudová duševní energie, kterou Freud nazývá “libido”. Libido je zdroj energie pro Ego i Superego a je hybnou silou člověka. Id se neohlíží na realitu, jedná iracionálně, jelikož je řízeno principem slasti, jeho jediným cílem tedy je okamžité uspokojení svých přání, zároveň je zcela nevědomé. Freud tvrdí že ve snech se nám plní přání a tužby Idu a tudíž jsou sny jakousi bránou do nevědomí. Jediné ryzí projevy Idu můžeme sledovat u kojenců.

Erikson – identita jako ego

Poté¹⁸, co John Locke začal spojovat identitu s vědomím, psychologické následky tohoto kroku nebyly systematicky vyvinuty až do úvah Erika Eriksona, pro kterého identita nahrazovala Freudovo pojetí ega a stala se tak pro něj hlavním tématem psychologie jedince – individuální psychologie. Eriksonův koncept identity se stal významným pro společenské vědy a pro všeobecnou kulturu. Erikson pojem identity autorizoval v americké společnosti dvacátého století, jeho práce vrcholí v díle *Identita: Mládí a krize*¹⁹. Identitu teoretizoval jako dodatek a zároveň opravu psychoanalýzy, spolu se stížností, že koncepce identity byla psychoanalýze velmi vážně opomenuta. Kritizoval tradiční freudovskou myšlenku za její nevhodné rozpoznání společenského s cílem otevřít prostor v psychoanalytické teorii pro pojetí identity a tvrdil, že nepřítomnost tohoto konceptu v psychoanalýze je způsobena zaměřením na vnitřní duševní život, místo porozumění jedinci ponořeném v širším světě. Již od prvního zpracování a utváření tohoto pojetí Erikson charakterizoval identitu jako určitý atribut ega. Období mládí a dospívání považoval za “krizi identity”, kdy je podle něj jedinec vybídnut k dosažení Já samotného, které dříve před tím bylo nazýváno “charakterem”. Erikson píše o období mládí, že je to funkce ega začlenit psychosexuální a psychosociální aspekty dané na určitém stupni vývoje a přitom začlenit spojení nově přidaných prvků identity s těmi, které již existují. Pokud se tato “mise” povede, jedincova identita bude obohacena o tři duševní síly: “vědomí smysl jedincovy jedinečnosti”, “nevědomé se snažení o kontinuitu” a “sounáležitost s ideály skupiny”. Po úspěšném zvládnutí krize identity, jedincova identita vyústí v identitu dosaženou.

---

¹⁷ citace viz. /wiki/Ego,_superego_a_id

¹⁸ Není-li uvedeno jinak, následující text je čerpán viz. Mark Poster, *Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines*, 2006, II.-5.

¹⁹ v angl. orig. *Identity: Youth and Crises*, 1968, Erik Erikson

Jiří Pechar nám také nastiňuje Eriksonovo pojetí identity.²⁰ Tvrdí, že Erikson se pojmem identita snaží „především vystihnout způsob, jakým se jedinec vřazuje do určitého kulturně společenského kontextu: hovoří tu o drobných, žárlivě střežených rozdílech jako o symbolech společenského statutu a identita figuruje ve zmíněné pasáži právě jako synonymum pro společenský statut.“²¹ Můžeme tedy říci, že identita je jisté porozumění tomu, že vědomí, které člověk má, má za všech okolností určitý rozpoznatelný charakter a kvalitu, a ty se účastní jak na jedinci samotném, tak také jsou sdíleny s druhými.

Erving Goffman a přivlastňování jiné identity²²

Goffman upozorňuje na fakt, že lidské otisky prstů, které jsou nejefektivnějším prostředkem prokazování totožnosti jedince, jsou společným rysem, kterým jsou si tyto osoby zásadně podobné. V dnešním světě se setkáváme se snahou lidí, většinou pronásledovaných, o získání identity jiné, než je jejich pravá - „vlastní“, nebo o zbavení se té původní. Tito lidé se pak snaží si například zničit bříška prstů jizvami, nebo zničit veřejné záznamy, týkající se rodných listů. Nejčastěji jde však o osobní jméno jedince, které je asi nejpoužívanějším „věšákem na identitu“²³ a zároveň se dá také jednoduše falšovat. Profesionální zločinci používají dva různé typy přejmenování a tím je: falešné jméno, která se používají pouze dočasně, někdy však opakovaně a dále také přezdívka, kterou zločinec získal v kriminální komunitě, ty si zločinci ponechávají celý život, ale používají je pouze v komunitě lidí, která je schopna dle přezdívky je rozeznat a identifikovat. osobní jméno je tedy nejčastějším a nejběžnějším určováním identity, ne však příliš spolehlivým. Aby lidé mohli prokázat svou osobní identitu, nosí sebou dokumenty, které jsou již dnes považovány za nutnost (například registrační karty a řidičské průkazy). Mimo těchto prostředků identifikace sebou někteří lidé musí nosit dokumenty dokládající věk, a to pokud chtějí využívat služeb, které jsou zákonem povoleny až od určitého věku. V dnešní době také narůstá množství organizací, kde jsou zaměstnanci povinni nosit viditelně připevněné průkazy s fotografií anebo je alespoň neustále nosit při sobě. Cílem těchto identifikačních prostředků je vyloučit chyby z neznalosti nebo mnohoznačnosti.

Identita, socializace a organismus²⁴

Ve společnostech s velmi jednoduchou dělbou práce a minimálním rozvojem vědění je každý jedinec převážně tím, za co je považován ostatními. Jeho identita je definována socializací a plně reprezentuje objektivní realitu, v níž je umístěna. Všechny identity jdou tedy velmi lehce rozpoznat a nevyskytuje se zde problém identity (Kdo jsem?), jelikož je odpověď již předem sociálně definována. To však nemusí znamenat, že je jedinec se svou identitou spokojen, pouze si jí je vědom. Osobnost jedince v takovéto

²⁰ Není-li uvedeno jinak, následující text je čerpán viz. Jiří Pechar, Být sám sebou, r. 1995, III. kapitola

²¹ citace viz. Jiří Pechar, Být sám sebou, r. 1995, III. kapitola, str. 54

²² Není-li uvedeno jinak, následující kapitola parafrázuje viz. Erving Goffman, Stigma: Poznámky o způsobech zvládnutí narušené identity, r.2003, str. 72

²³ viz. kapitola Identita a identifikace

²⁴ Není-li uvedeno jinak, následující text je čerpán viz. Berger, Luckmann, Sociální konstrukce reality, r. 1999, III.kapitola

společnosti je jednotná a nevrstvená.

*“Možnost ‘individualismu’ (tedy individuální volby mezi odlišnými realitami a identitami) je přímo svázána s možností neúspěšné socializace.”*²⁵ Berger s Luckmannem ve své knize ukazují, že neúspěšná socializace otevírá otázku “Kdo vlastně jsem?”. Individualista má tedy možnost se pohybovat mezi několika dostupnými světy, svoji osobnost si vytvořil ze součástí poskytovaných několika dostupnými identitami.

Mezi identitou a společností existuje dialektický vztah. Identita je klíčovým prvkem subjektivní reality a vytváří se během sociálních procesů. Od chvíle vzniku je udržována, obměňována a i úplně předělávána sociálními vztahy. Tyto sociální procesy, jež se podílejí na formování i udržování identity, jsou dány hlavně sociální strukturou, která člověka obklopuje. *“Identity vytvořené vzájemným působením organismu, individuálního vědomí a sociální struktury zpětně danou sociální strukturu ovlivňují, udržují, obměňují a dokonce ji i přebudovávají. Společnosti mají své dějiny, v jejichž průběhu vznikají určité identity. Tyto dějiny jsou však vytvářeny lidmi s určitou identitou.”*²⁶ Existují také různé druhy typu identit, které vznikají díky určitým historickým sociálním strukturám, tyto typy jsou v jednotlivých případech snadno rozeznatelné. Tímto je myšleno, že Američan má jinou identitu než Čech a obyvatel Prahy má jinou identitu než obyvatel Moravy, stejně tak jako sekretářka má jinou identitu než kuchařka a tak dále. Typy identit jsou ověřitelné a pozorovatelné zkušeností, která je pretoretická a tím tedy i předvědecká.

Berger a Luckmann tvrdí, že identita je takový jev, jenž je výsledkem dialektiky²⁷ vztahu jedince a společnosti. Náš organismus každou fází lidského vytváření reality neustále ovlivňuje a vytváření reality působí zase na organismus samotný. To znamená, že zvířecí stránka v člověku je socializací transformována, ne však zničena. Následkem může být například kručení v žaludku u člověka, který na jídlo v danou chvíli vůbec nemyslí. U zcela socializovaného jedince můžeme pozorovat vnitřní dialektiku mezi identitou a její biologickou podstatou. Každý den prožívá jedinec sám sebe jako organismus. Tato dialektika je vnímána jako boj mezi “vyšším” a “nižším” Já, kde “vyšší” Já je spojováno se společenskou identitou a “nižší” Já s předspolečenskou - případně i antispočenskou živočišností. “Vyšší” Já by mělo mít neustálou nadvládu nad “nižším” Já, proto zde často dochází k sebezapření. Dalo by se tedy říct, že “nižší” Já je přinuceno sloužit Já “vyššímu”. Jako příklad je uveden muž, který má instinktivní strach z boje, který musí překonat, jelikož musí být udržena společenská identita bojovníka (to, co očekává společnost). Toto vítězství nad strachem dokládá, jak se biologická podstata brání a jak ji člověk přemáhá svou sociální osobností.

“Člověk je biologicky předurčen k tomu, aby s ostatními lidmi svět vytvářel a žil v něm. Tento svět se pro něj stává dominantní a definitivní realitou. Jeho omezení jsou dána přírodou, ale jakmile je tento svět jednou vytvořen, zpětně na přírodu působí. V dialektice mezi přírodou a sociálně vytvořeným světem je

²⁵ citace viz. Berger, Luckmann, Sociální konstrukce reality, r. 1999, str. 168

²⁶ citace viz. Berger, Luckmann, Sociální konstrukce reality, r. 1999, str. 171

²⁷ dialektika (z řeckého dialexis – rozhovor, disputace); původně umění vést rozhovor, správně a logicky argumentovat (Sókrates); od Hegela zvláštní způsob myšlení, který sám nevstupuje do rozhovoru, nýbrž v každém ději vidí jakýsi “rozhovor”, střetnutí dvou principů či sil, teze a antiteze, jež vede k syntéze na nové a vyšší úrovni. viz. Jan Sokol, Slovník filosofických pojmů (Malá filosofie člověka), r. 2004, str. 283

přetvářen i samotný lidský organismus. V témže dialektickém vztahu člověk vytváří realitu a tím vytváří i sám sebe.”²⁸

Společnost (hyper) konzumu²⁹

Od konzumní k hyperkonzumní společnosti

Pojem “konzumní společnost” se poprvé začíná používat ve dvacátých letech a v letech padesátých a šedesátých se již stává velmi populárním. Dnes se již tento pojem jeví jako samozřejmý a značí hospodářské uspořádání a každodenní život našich společností. Dalo se však očekávat, že i tato éra jednou pomine. V devadesátých letech již analytici upozorňují na silné příznaky krize v hospodářsky a demokraticky rozvinutých zemích. Jednou z nich je revoluce ve sféře informačních a komunikačních technologií. Touto revolucí byl očekáván nástup společnosti nového typu, společnosti již ne konzumního kapitalismu, ale společnosti sítí a kapitalismu informačního. Manželé Tofflerovi o nástupu počítačů a nových informačních médií, poukazují na to, že v druhé polovině padesátých let dvacátého století znemožnil Moskvě kontrolovat myšlení zemí, jimž vládla. Dokonce vliv tohoto nástupu komunikačních technologií přirovnávají k vlivu Gutenbergova knihtisku, který v polovině patnáctého století zažehl protestantskou reformaci.³⁰ Keller se k tématu vyjadřuje: *„Televize dokáže kombinací sluchových a zrakových vjemů vyvolávat iluzi spoluúčasti přitom zároveň zvyšovat faktickou izolovanost a pasivitu diváků. Televize vyvolává pocit svrchované dramatičnosti zároveň s tím, jak diváka sociálně umrtvuje. Hraná dramatičnost a fingovaná spoluúčast dokáží zcela zakrýt jednostrannost komunikace, na níž je televize založena“*. Těmito slovy Keller upozorňuje na negativní vliv televize, který tkví v jednostrannosti působení spojeným s pasivitou příjemce. Tímto způsobem může dojít až k účinné manipulaci průměrného občana *„v podmínkách centralizované masové společnosti“*.³¹ Vyústění konzumní společnosti bychom tedy měli chápat, jako vyústění ne na spodní mezi, ale na mezi horní, nejedná se zde tedy o postmaterialismus, jehož společnost měla odstranit kult věcí a nahradit ho zájmem o existenci vlastní, ale jedná se o hypermaterialismus. *“Hnacím motorem rodící se nové společnosti není ochabnutí spotřeby, nýbrž hyperkonzumní aktivita.”³²* Na započetí nové hyperkonzumní civilizace můžeme aplikovat vývojové schéma, odlišením tří hlavních vývojových období.

²⁸ citace viz. Berger, Luckmann, Sociální konstrukce reality, r. 1999, str. 180

²⁹ Není-li uvedeno jinak, následující text je parafrází viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006

³⁰ Následující text čerpá z Nové civilizace, 2001 – Alvin a Heidi Tofflerovi

³¹ Obě citace viz. Jan Keller, Dno blahobytu, 1995, str. 84

³² citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 29

Tři epochy konzumního kapitalismu

Zrození masových trhů :

Masová výroba, masový marketing

První fáze masové konzumní společnosti začíná po roce 1800 a je zakončena druhou světovou válkou. V tomto období se ustanovují velikánské celostátní trhy, namísto trhů malých lokálních. Tyto velké trhy umožňuje moderní infrastruktura dopravy a komunikace, jako jsou železnice, telefon a telegraf. Byla to především síť železnic, která umožnila rychlý transport zboží z továren do měst a také možnost přemístit veliké množství zboží. Stroje zvyšují rychlost i objem toku výrobků, jsou schopné nepřetržitého provozu a tím přinášejí nárůst produktivity práce, která otvírá cestu k masové produkci. Vyrábělo se standardizované zboží v ohromných sériích. Například v automobilovém průmyslu se stalo zásadním používání posuvného montážního pásu, který výrobu vozidla urychlil skoro dvanáctkrát. Vyšší rychlost produkce se podepsala na cenách a ty se neustále snižovaly až na polovinu ceny konkurenta. Od té doby, automobil již nebyl výsadou jen hrstky vyvolených a jeho prodej zažil neskutečný rozmach. Objevuje se zde zcela nový přístup: raději prodat více zboží s menší marží, než méně zboží s vysokou marží. *“K zisku tedy vede pokles, a nikoli nárůst prodejní ceny. Ekonomika konzumu je neoddělitelně spjata s marketingovým objevem, že o zisk nutno usilovat prostřednictvím objemu prodeje a snižování ceny.”*³³ Dostupnost výrobků roste a to s sebou nese demokratizaci v přístupu ke zboží.

Zázračná trojice: značka, balení reklama

První vývojová fáze masové konzumní společnosti vedla samozřejmě ke zrodu moderního spotřebitele a masového marketingu. Výrobky zůstávaly beze jména až do osmdesátých let 19. století, zato nový průmysl se snaží výrobkům vtisknout určitý specifický ráz a proto vytvoří reklamní kampaň, která by informovala spotřebitele o jedinečnosti výrobku. První vývojová fáze postavila ekonomiku na množství slavných značek, mnoho z nich se udrželo v primárním povědomí lidí až dodnes (například: Coca-Cola, American Tobacco, Kodak, Heinz, Cambell Soup a tak dále).³⁴ Spotřebitel již nevěkládá svou důvěru do překupníka (lokálního kupce), ale do značky samotné, tím se stal spotřebitel moderním konzumentem, jehož se značky pokoušejí ovlivnit reklamou. Zkrátka trojice “značka, balení, reklama, ovlivňuje spotřebitele tak, že si na místo věci kupuje signaturu výrobce.

Obchodní domy

Hromadná výroba by nefungovala, kdyby nebylo i hromadného prodeje, ke kterému daly podnět obchodní domy. První velké obchodní domy ve světě vznikají na začátku sedmdesátých let v 19. století, zakládá první moderní obchodní revoluci a představuje epochu masové distribuce. Hlavní důraz se obchodní domy snažily položit na rychlou výměnu zásob a udržování nízkých cen. *“Důležitá je nyní rychlost, s níž se*

³³ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 32

³⁴ viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 33

předává maximální kvantum výrobků s velmi nízkou marží. Za druhé tito podnikatelé nového typu značně navýšili spektrum rozmanitých výrobků, z nichž si zákazník mohl vybrat.”³⁵ Liší se od dosavadních zvyklostí tím, že uvádí cenu na etiketě, prodává za pevné a nízké ceny, přijímá zboží na zpět. Obchodní domy umožnily běžnému člověku si najednou dovolit to, co předtím bylo dostupné pouze pro elity a prodejní místo proměnily v ráj. Snaží se odstranit z aktu nákupu cejch viny a z prohlížení výloh běžnou součástí (zábavu) života. První vývojová fáze tedy ustavila konzumní svody a konzumní rozptylování, které stále funguje i dnes.

Ekonomika podle Forda

Hlavní charakteristikou druhé vývojové fáze je jedinečný hospodářský růst, díky kvalitativnímu zvýšení produktivity práce a rozšíření fordovského modelu řízení. Tato fáze nám ukazuje čistý vzor “společnosti masové spotřeby”, která je plná hojnosti. Završila také proces demokratizace nákupu zboží dlouhodobého užitku, což již započala první fáze. Skoro každý tak měl na dosah symbolický výrobek společnosti přepychu, jako je například automobil, různé domácí spotřebiče či televizi. *“Druhá vývojová fáze realizuje “konzumní zázrak” a poskytuje dostatečnou kupní sílu stále širším částem společnosti, které nyní mohou s důvěrou doufat v neustále zlepšování své životní úrovně; zároveň nastává rozmach spotřebitelského úvěru a stále více lidí se může osvobodit od tlaku životních potřeb v užším smyslu. Poprvé v dějinách se masy stávají pramenem psychologizované a individualizované materiální poptávky, aspirují na způsob života vybavený dlouhodobě využitelnými produkty, volným časem, dovolenou a módními trendy, který byl kdysi spojován pouze s elitami.”³⁶*

Masová konzumní společnost se rozvinula zejména díky obecnému rozšíření Taylorova a Fordova modelu organizace výroby. Tento model způsobil nárůst produktivity práce a také umožnil růst mezd. Průmyslové organizace se snaží o specializaci, standardizaci, opakovatelnost a zvýšení objemu produkce. Díky výrobním linkám a automatizaci je možné dodávat tyto standardizované výrobky ve vysokých množstvích. Druhá vývojová fáze se tedy točí hlavně okolo množství a provází jí “komerční revoluce”, co se velkodistribuce týče. “Komerční revoluci” zapříčiňuje veliké množství supermarketů a velkoobchodů, tudíž musí nastavit ne nízké ceny, ale musí být “levnější než ti nejlevnější”. Takto hromadná výroba a spotřeba vyžaduje také hromadnou distribuci a o z toho důvodu právě vznikají velikánské samoobsluhy a systematické uplatňování různých slev. Zajímavé je, jak uvádí Lipovetsky, že když vznikl ve Francii roku 1957 první supermarket, ve Spojených státech, v tom samém roce, jich lze napočítat už dvacet tisíc. Již v druhé fázi se objevuje tak zvané “módní spiknutí”, kdy produkty vlivem rychlé obměny modelů a stylů vychází z módy. Přesto, že je základní ráz ekonomiky fordovský, začíná se ke konci druhé fáze řídit zásadami svádění, pomíjivosti a tržní diferenciaci. Masový marketing nahrazují segmentační teorie, které jsou zaměřené na věk spotřebitele a na společensko-kulturní faktory, tato spojovací fáze spojuje starší

³⁵ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 35

³⁶ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 37

fordovský systém a zcela nově se prosazující logiku módy.

Nová spása

Zaměření konzumní společnosti nesměřuje pouze na zvyšování průměrné životní úrovně. Můžeme zde pozorovat také stimulaci touhy, reklamní euforii, představuj luxusních dovolených atd. Donucování je vyměněno za svádění (spotřebitele), druhou vývojovou fází můžeme tedy označit jako “společnost touhy”, kde je každodennost plná představ o konzumním štěstí, jako je například výše zmiňovaná luxusní dovolená. Jedním z projevů druhé fáze je také obsesivní shopping, neskutečná touha po zbytečných předmětech a s tím spojené plýtvání. Tradice ve spotřební sféře ustupují do pozadí a životní styl se stává věcí soukromou, kde je pozitivním cílem soukromá slast. To způsobuje velký zvrát, kdy společnost upouští od zaměření na budoucnost a praktikuje “život v přítomnosti” spojen s okamžitým uspokojením. Druhá vývojová fáze tak stojí u zrodu “druhé individualistické revoluce”, “..jež se vyznačuje kultem hédonismu³⁷ a psychologie, posílením privátní sféry a autonomizací jedince ve vztahu ke kolektivním institucím.”³⁸ Koncem sedmdesátých let začíná poslední třetí fáze, která je fází dnešní a to čistě hyperkonzumní

Konzumní svět a konzument

*“Třetí vývojovou fází lze považovat za období, kdy již komercializace životního stylu nenaráží po strukturální stránce na sebemenší kulturní a ideologický odpor a vše, co kdy tvořilo opozici, se poddalo hlasu zbožných Sirén. V dnešní době jsou všechny sféry společenského i individuálního života tak či onak uspořádány v souladu s principu konzumentského řádu.”*³⁹Hyperkonzumní společnost označuje také stádium, kdy do mimoekonomické oblasti proniká globální konzumentská mentalita, není jen expanzí sféry ekonomické politiky. V tržní společnosti se figura konzumenta objevuje ve všech rovinách společenského života, a ne pouze ve sféře ekonomické. Ke zrodu moderního spotřebitele bylo nejdříve třeba v první a druhé fázi zbavit utrácení cejchu viny, zbořit mravní základ spořivosti a hlavně lidem vštípít nový životní styl. Odmrštěním tradičního chování povstal svět masové spotřeby. Obchodní domy vynalezly v 19. století *shopping* jak novou zábavu a podnítily v městském lidu nutkavou potřebu konzumentství. Reklama v USA si kladla za úkol, ve dvacátých letech, zformovat spotřebitele přizpůsobeného novým podmínkám velkosériové výroby. Hyperkonzumní éra se naplno rozjíždí v okamžiku, kdy se definitivně zhroutlí stará kulturní rezistence a místní kultury už nenarušují zálibu v novotách. Ústředním pojmem třetí vývojové fáze je tedy hédonismus a s ním spojené neustálé změny životních stylů.

---

³⁷ hédonismus – (z řeckého hédoné, slast) názor, podle něhož je nejvyšším cílem a motivem člověka dosáhnout slasti a vyhnout se utrpení (Epikur, Bentham, Mill), pojem viz.Jan Sokol, Slovník filosofických pojmů (Malá filosofie člověka), r. 2004, str. 301

³⁸ citace viz.Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 41

³⁹ citace viz.Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 141

Masová média a internet⁴⁰

Pro konzumní společnost, a zvláště pak pro hyperkonzumní, je charakteristické také „konzumování“ populární kultury, to jsou formy zábavy, které sleduje, čte nebo se jich účastní tisíce až miliony lidí. Existují různé formy popkultury, které jsou hromadné nazývány masová média – hromadné sdělovací prostředky. Mezi ně patří například: televize, videohry, časopisy, filmy, reklama, videa a kompaktní přehrávače. Přestože jsou masová média často brána jako pouhý prostředek zábavy a jejich význam je degradován, mají masová média až nebezpečně velký vliv například na veřejné mínění lidu a umožňují daleko větší informovanost. Jednou z nejstarších forem masových médií je denní tisk a naopak nejnovějším je internet a informační „superdálnice“. Podle McLuhana vytvářejí elektronická média tzv. globální vesnici, kde lidé na celém světě sledují „společný, jeden“ vývoj hlavních událostí, touto účastí se všichni stávají spoluúčastníky a svět se stává jednou globální vesnicí.⁴¹

Kořeny internetu tkví už v roce 1969, kdy se zrodil v americkém Pentagonu pod názvem ARPA-net a jeho původní cíle nebyly vůbec rozsáhlé. ARPA měla za úkol pomoc americkým vědcům překonat delší vzdálenost mezi nimi, za účelem spojení jinak nákladných prostředků, jenž využívali. E-mail byl vymyšlen až dodatečně, ten bez časové ztráty posílá sdělení z jednoho počítače na druhý. Začátkem osmdesátých let, kdy na pentagonský internet bylo napojeno zhruba 500 počítačů, se na něj začali napojovat i různé univerzitní laboratorní počítače a v roce 1987 již bylo na internet napojeno 28 tisíc počítačů. Po několik roků zůstal internet pouze univerzitní záležitostí, jeho účastníci však vymýšleli stále nové inovace a nový softwar. S rozšířením vlastnictví domácích počítačů se také rozšiřuje internet mimo akademickou půdu, mezi „běžné“ lidi. S nápadem nabízet různé online služby se po roce 1994 stala podnikatelská sféra dominantním uživatelem sítě. Podstatnou část internetu tvoří World Wide Web, což je jakási globální multimediální knihovna.

V roce 2000 bylo na celém světě zaznamenáno 360,985,492 uživatelů internetu. Během devíti let však jeho užití zaznamenalo vysoký a prudký nárůst (306,3%) a v roce 2009 bylo již připojeno 1,733,993,741 uživatelů.⁴²

Náboženství na pozadí hyperkonzumní společnosti

Dnes už ani náboženství nemá tu moc, aby bránilo postupu konzumního světa. Mravní přísnost a pocit viny se výrazně snížily a představa potěšení a touhy po něčem už není spojována s pokušením. Křesťanství se posunulo k náboženství ve službách vnitrosvětského štěstí, které klade důraz na vnitřní klid, osobní realizaci a hodnoty solidarity a lásky. Nyní se přizpůsobuje ideálům osobního štěstí, individuálního rozvoje a hédonismu tak, jak je šíří konzumní kapitalismus. Subjektivní chápání spásy také způsobuje, že narůstá

⁴⁰ Anthony Giddens, Sociologie: kap. Masová média a populární kultura, 1999, Argo

⁴¹ Mashal McLuhan, Člověk, média a elektronická kultura, 2000, Jota

⁴² Tyto statistiky čerpají z <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>.

komercializace náboženských aktivit. U lidí se začíná projevovat potřeba nalezení nějakých vnějších prostředků, které by jim pomohly upevnit myšlenku smyslu svého světa. Následky může být například vyhledávání duchovní literatury, center duchovních rozvoje, různé astrologické či numerologické kurzy. “V hyperkonzumní společnosti se prodává a nakupuje dokonce i spiritualita. ... Spiritualita se změnila v masový trh, komerční produkt a sektor manažerské i reklamní aktivity. ... Během třetí vývojové fáze se zahlučuje propast mezi *homo religiosus* a *homo consumericus*.”⁴³ Jelikož organizační schopnosti náboženských organizací jsou oslabeny, směřuje hlavní trend k individualizaci víry i jednání. Lipovetsky dokonce přirovnává dnešní fungování duchovní sféry k samoobsluze pro vyjadřování emocí a citů a pro osobní hledání. Jeho hodnota už netkví v absolutní pravdě, ale ve schopnosti usnadnit postup osobního rozvoje – k lepšímu subjektivnímu životu. Náboženství zajisté není pohlcováno konzumenstvím, spíše však sledujeme pronikání hyperkonzumních principů až do nitra zbožné duše.

Konzument a etika

Lipovetsky se ve svém eseji zabývá také spravedlivým konzumenstvím, které se podle něj stává velmi rozšířeným, zvláště od roku 2001. “Stále více spotřebitelů prohlašuje, že věnují zvláštní pozornost produktům vyráběným v provozech dodržující zásady solidarity a významný podíl evropských spotřebitelů prohlašuje, že jsou ochotni zaplatit víc, pokud daný výrobek splňuje ekologické nebo etické normy.”⁴⁴ Moriho institut udává, že pouze čtvrtina zákazníků se považuje za lhotejné. V dnešních společnostech už se nekonzumují jen věci, dovolené, filmy a dovolené, ale právě už i ekologické a etické produkty (např. produkty spjaté s ochranou dětí, životního prostředí, hladových a opuštěných zvířat a tak dále). Třetí vývojová fáze se nese ve znamení politicky správné spotřeby a občansky uvědomělého a ekologického, sociálně zodpovědného utrácení peněz. “Konečné stádium konzumu se realizuje v oblasti sakrality a etických hodnot coby nástroj pro budování identity nekonzumenta a pramen okamžitých emocí pro diváky filantropických maratonů.”⁴⁵ Vysokou spotřebu bohatých vystřídal hledání pozitivitu a dobra.

Komerční vztahy a společenské vazby

Despotický konzumní režim dává za vznik jednostranné komunikaci a abstraktní společenské vztahy, které odvádějí pozornost od mezilidské vzájemnosti. Například televize způsobuje, že lidé už nemluví, protože od nich nevyžaduje odpověď, tím pádem se ocitají v jakési izolaci. Tento problém se ještě více vyhroutil nástupem a rozvojem elektronických sítí a nových informačních technologií, díky nimž se běžný společenský kontakt “face to face” nahradil kontaktem virtuálním. Jak Lipovetsky uvádí, studie prokázaly, že využíváním internetu se jedinci sužuje okruh blízkých i vzdálených společenských vztahů a tím zvyšuje osamělost. Jako příklad je uveden výzkum z roku 2001, kde dva milióny z třinácti miliónů dotázaných amerických dospívajících komunikovalo raději přes internet než osobně. Z této úvahy a jimi

⁴³ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 145

⁴⁴ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 147

⁴⁵ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 148

podobných se dozvídáme, že přichází svět virtuálních komunit, který v konečném výsledku vymýtí přímý mezilidský kontakt a zničí reálné společenství a kolektivní vazby. Čas věnovaný televizi, internetu a videohrám sice vzrůstá, stejně tak ale i návštěva muzeí, zábavních parků a veřejná účast na pouličních slavnostech. Dospívající se sice rádi dorozumívají skrze smsky, zase se taky schází za účely různých diskuzích, návštěvy kina či společného jídla. I přesto že myšlenka izolace je ve spojitosti s hyperkonzumní společností neustále zmiňována a spojována, není pravda, že by se dnešní společnost do ústraní a izolace stahovala. Naopak u dnešní společnosti se objevují tendence účastnit se všeho “live”, zapojit se do různých masových shromáždění a s lidmi komunikovat osobně. Důkazem toho může být neustálý rozkvět tématických klubů a sdružení. *“Pravda je taková, že právě lidé vybavení moderní technikou si vyrazí nejčastěji a setkávají se s nejvíce lidmi.”*⁴⁶ Je tedy více než pravděpodobné, že předešlé obavy se nepromění ve skutečné. Lipovetsky ve své eseji varuje před vyhnutím se klišé o úpadku společenského života.

Zločinnost a divoký individualismus

Během druhé vývojové fáze byly častým a rozvíjejícím se zločinem krádeže, třetí fáze se v USA a Evropě vyznačuje vysokým a prudkým nárůstem násilných zločinů, dokonce se v mezi rokem 1985 až 2000 více než zdvojnásobil. Od počátku sedmdesátých let sice procento vražd zůstalo stejné, ale od let osmdesátých vysoce stoupl procento loupežných přepadení, záměrné újmy na zdraví, krádeže ve dne, vydírání a šikanování na školách mezi studenty a také ničení cizího majetku. Tento nárůst kriminality můžeme charakterizovat jako kriminalitu vyloučených, která je vyvolaná velkým nárůstem nezaměstnanosti také hromadnými pocity nejistoty. Co je ovšem zajímavé, je to, že v USA je podíl vražd oproti Francii (a Evropě obecně) třikrát větší. Současného rozmachu násilí jsou však hlavními aktéry děti a mladiství, jejichž podíl na trestných činech se neustále zvětšuje. Od počátku sedmdesátých let se počet mladistvých účastníků trestných činů zčtyřnásobil. Toto číslo je alarmující, musíme však brát v potaz, že tento fakt úzce souvisí se stále častějším rozpadem rodin, ztráty rodičovské autority a nedostatečné vzdělání. Důsledkem toho je, že mládež ztrácí povědomí o společenských pravidlech, mezích a zákazech a je vydána na starost stále více sama sobě. *“Za ostrým nárůstem mladické zločinnosti stojí rozklad rodinné kontroly i společně uznávaných zásad, ale také nová psychická ekonomie, jež se vyznačuje absencí symbolicky daných limitů, odstraněním zábran a sníženou schopností snášet nedostatky. Všechny tyto poruchy neodlučně souvisejí se stavem liberální a hyperkonzumní společnosti. Ochabnutí společenské i rodinné kontroly individualizace mladých lidí vedou k situaci, kdy do společnosti charakterizované pocitem nejistoty a požadavky na ostřejší represii pronikají stále mladší a stále bezohlednější delikventi”*⁴⁷

Krádež identity

“Krádež identity se dotýká všech oblastí každodenního života jejich obětí a často je provedena na místě, které je od nich značně vzdáleno. Zloději identit používají tradiční fyzické i moderní internetové

⁴⁶ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 161

⁴⁷ citace viz. Gilles Lipovetsky, Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2006, str. 216-217

metody. S rostoucí popularitou e-mailu a internetu a rozvíjejícími se elektronickými platebními systémy je zájem podsvětí o tuto oblast jasný – ve virtuálním světě se odehrává celá řada útoků, které míří do světa skutečného.⁴⁸

Krádež identity a virtuální identita⁴⁹

Je jasné, že fakt, že identita může být ukradena, může být považován za paradox, a přesto jak si všímáme jsou proměny kultury digitálních sítí tak vážné, že to, co je nazýváno "krádeží identity" paradoxem nakonec vůbec není.

Jelikož jsem identitu v práci definovala již několikrát a to mnoha způsoby, uvedu zde také právní definici krádeže. Krádež znamená přisvojení si cizí věci zmocněním a způsobením tím škody⁵⁰. Pokud bych chtěla citovat Trestní zákoník ČR (§ 205)⁵¹, o krádeži bych napsala toto: *Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou b) čin spáchá vloupáním c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí, d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.* Je nutné rozlišovat mezi krádeží a loupeží, jelikož loupež se ve své definici liší tím, že zde musí být užito násilí či pohrůžky násilí, za účelem zmocnit se cizí věci.⁵² Je tedy důležité, že v mém kontextu budu mluvit o **krádeži** identity.

Americká kultura zpravidla pohlíží na identitu jako na základ subjektivity, střed samotného Já, jeho duchovní jádro. V tomto smyslu by tedy krádež identity nemohla být možná. Pokud jedinci vytvářejí své vlastní identity, tak jak nám dnes hlásí liberální ideologie, není krádež vůbec myslitelná. Jelikož zločin krádeže identity je zcela reálný, potřebujeme tedy osvětlit změnu v povaze identity, její vnější podobu a materializaci, její zranitelnost vůči krádeži a také skutečnost, že se jeví jako nejistá (a nikoliv bezpečná) – v rámci ideologie samotného individualismu. Poster se o to pokouší bez pomoci individualistické ideologie, aby docílil takového řešení, navrhuje dva kroky. Prvním je umístit představbu identity přímo do Foucaultova systému technologie síly. Tento krok nám v první řadě poskytuje výhodu pochopit identitu v její vnější podobě, a to jako jev daný teorií i praxí, jako formu „subjektivizace“. Dále potřebujeme vysvětlit úlohu sdělovacích aparátů (prostředků) nebo-li médií – čemuž já říkám „informační modus“ – v tomto procesu.

⁴⁸ citace viz. <http://www.systemonline.cz/clanky/kradez-identity-1.htm>

⁴⁹ Není-li uvedeno jinak, obsah této kapitoly je čerpán viz. Mark Poster, Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines, 2006, II.-5.

⁵⁰ definice viz <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kradez>

⁵¹ Citace viz Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁵² definice viz <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kradez>

Nový pohled na krádež identity, jakožto materializaci identity, se tudíž nejeví jako pokles úrovně vnitřní identity nebo nějaký zhoubný rys nových sdělovacích prostředků, ale jako možnost každého přijetí identity, jako nebezpečný doplněk k prezentaci identity jako jádra samotného Já.

Je nutné zmínit, jak se mění povaha a pojetí identity v elektronickém a sítově propojeném světě internetu. V prostředí internetu⁵³ se člověk nenachází jako fyzický subjekt, ale pouze zde ovládá své vlastní různé reprezentace (virtuální reprezentace). Už zde tedy nemluvíme o identitě v psychologickém slova smyslu, jakou jsem zmiňovala v první kapitole mé práce, ale „...*je pouze vlastně jakýmsi shlukem digitálních dat – tedy přesněji skupinou dat jakýmsi způsobem uspořádanou. Tato virtuální reprezentace často obsahuje nějakým způsobem uloženou a uchovávanou informaci o tom, „kdo jsme“ v prostředí internetu, jaké zde máme jméno či přezdívku („nick“), jaká je naše historie, jakého jsme dosáhli své virtuální společnosti statusu.*“⁵⁴ Tento virtuální záznam můžeme přirovnat fyzickému záznamu v realitě o naší identitě v průkazu totožnosti, v rodném listu, pasu a tak dále. Jako příklad virtuální reprezentace je uváděna e-mailová adresa, která v internetovém prostředí také reprezentuje naši totožnost.

Definování krádeže identity

Takzvaní zloději identit začínají útočit na nic netušící majitele počítačů ke konci devadesátých let . Tyto útoky jsou nejčastěji prováděny pomocí falešných e-mailů, které se jeví, jako by je zaslala banka, online aukční síň, či provozovatel kreditních karet – tento typ krádeže identity nazýváme „phishing“ (v češtině někdy také „rhybaření“).⁵⁵ Jejich hlavním cílem je získat důvěrné informace. “Krádež identity”(v našem smyslu) je tedy velice mladým fenoménem. V literatuře se před rokem 1995 o tomto zločinu nevyskytuje jediná zmínka a do roku 1998 je jich jen velmi málo. Náhlý příval článků na toto téma přichází po roce 2000, většinou se vyskytující v novinách nebo časopisech. Je tedy více než jasné, že “krádež identity” je fenoménem dvacátého prvního století. Někjaký čas trvalo než se termín “krádež identity” začal používat a vymezil se ve spojení s ukradenými osobními informacemi, protože nejdříve někdo musel vymezit, jak se “krádež identity” odlišuje od běžného podvodu.

Jedna z oblíbených mediálních definicí vymezuje “krádež identity” jako přivlastňování zločincem osobních informací jedince k zajištění přístupu ke kreditním zdrojům, platbám a k hotovosti. Zloděj tedy nekrade hmotné předměty, ale pouze informace, které patří někomu jinému. Poster uvádí jednu definici od McNamary: “*Při krádeži totožnosti přebírá zloděj celou spotřebitelovu identitu tím, že ukradne rozhodující osobní informace jako je rodné číslo, číslo řidičského průkazu, adresu, číslo kreditní karty nebo bankovního účtu. Zloděj poté může využít ukradené informace k získání půjčky a nebo k nakoupení si na kreditní kartu určitého zboží nebo služeb pod ukradeným jménem.*”⁵⁶ Potom se tedy zloděj identity nedá přirovnávat k již známému zloději kreditních karet a ni k následovnému použití pachatelem. Uzmutí karty může zahrnovat

⁵³ Následující odstavec odkazuje na Davida Šmahela, Psychologie a internet, 2003

⁵⁴ Citace viz. David Šmahel, Psychologie a internet, 2003, str. 39-40

⁵⁵ Jim Stickley, The Truth About Identity Theft,

⁵⁶ citace viz. Mark Poster, Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines, 2006, II.-5.

tento zločin, ale karta je zcizena za účelem zjištění informací. Klasické falešné používání kreditních karet, kdy zločinec kartou platí a vydává se tak za někoho jiného i podpisem, není pod kategorií „krádež identity“ vedeno.

Jiní autoři definují tento termín poněkud odlišně. Jennifer Lee, která píše pro New York Times, zajímavým způsobem odlišuje ilegální používání již existujících účtů nebo fondů od vytváření nových: „*Na rozdíl od krádeže identity, kdy zločinec využívá osobní informace k otevření a používání účtu jménem oběti, krádež bankovního konta vyžaduje použití zcizené kreditní karty nebo A.T.M. karet, nebo finančních záznamů, k čerpání z již existujících účtů oběti*“. Krádež identity je podle Lee závažnější, jelikož „*rozsaň tohoto problému se globálně rozšiřuje a roztvárá se do stále početnějšího okruhu zločinců*“.⁵⁷ Leein termín „krádež účtu“ (konta) je tedy spíše tradiční forma krádeže, zatímco „krádež identity“ znamená chovat se jako někdo jiný s cílem obstarat si finanční nástroje k nezákonnému obohacení. Leeino rozlišení směřuje k utlumení většiny mediálních diskuzí, týkajících se tohoto zločinu, ale selhává v rozpoznávání jednotlivých praktik digitálních médií používaných ke spáchání tohoto zločinu.⁵⁸

Někteří novináři vymezují „krádež identity“ na případy, kdy je internet využit k získávání osobních informací a ilegální využívání nalezených či ukradených kreditních karet zařazují do tradičnějších kategorií přestupků. Problém tohoto rozlišení spočívá v tom, že dokonce i v případech, kdy je samotná kreditní karta zneužita, zločinci ji často využívají jako informaci na internetu k nákupu zboží, k získání půjček nebo k zajištění nových kreditních karet. Krádež identity se vždy týká ukradených informací, které jsou v digitální síti rozmístěny ilegálně, za účelem získání peněz nebo zboží. V jedné z mála knih, věnujících se tomuto tématu, definuje Katalina Bianco krádež identity následovně: „*Krádež identity je pojem, který se vztahuje na všechny druhy zločinu, při nichž někdo nezákonně získává a využívá osobní údaje jiné osoby způsobem, který obsahuje podvod nebo lest, což je typické pro ekonomický zisk*“⁵⁹. Ani jí se však nedaří charakterizovat druh médií, který je používán k uskutečnění tohoto zločinu.

My se nyní můžeme vrátit k otázce, proč pojem „krádež identity“ nebyl až do 21. století užíván. „Krádež identity“, stejně jako mnohé další praktiky na digitálních sítích, nebyla až donedávna považována za zločin. Před rozšířeným užíváním internetu nikdo tento zločin nespáchal a ani zde proti němu neexistoval žádný zákon. Zloději jistě zneužívali osobní dokumenty jiných lidí, ale až donedávna nevytahovali osobní informace z těchto dokumentů a karet, aby se jimi jménem jiného člověka obohacovali. Teprve dne 30. 10. 1998 americké zákonodárství přijalo zákon nazvaný „Identity Theft and Assumption Deterrence Act“, který se vztahoval na příslušné nezákonné praktiky. Až po tomto dni bylo možné zažalovat někoho za krádež identity. Noviny začaly zešíroka rozebírat krádež identity teprve poté, kdy byla definována jako zločin. A tak zde bylo na krádeži identity něco zcela nového. Teprve s existencí digitálních sítí se mohl zločin zneužívání osobních informací někoho jiného za účelem ekonomického zisku stát rozšířenou praktikou. Digitální

⁵⁷ citace viz. Jennifer Leeová, Identity Theft Victimized Millions, Costs Billions, 2003, New York Times

⁵⁸ odstavec výše čerpal z Jennifer Leeové, Identity Theft Victimized Millions, Costs Billions, 2003, New York Times

⁵⁹ citace viz. Katalina Bianco, Identity Theft: What You Need to Know, 2001

sdělovací prostředky byly tudíž spojeny se zločinným úmyslem a vznikl tak nový pohled na krádež identity. V krátkém rozmezí dvou nebo tří let přešla krádež identity od neuznávaného vykonávání k nejrychleji rostoucímu zločinu v USA. Na příklad v roce 2002 došlo v zemi k 418 000 běžným krádežím ale k 700 000 krádežím identity, to je skoro dvojnásob více. Jeden magazín dokonce oznámil, že ne méně než sedm miliónů Američanů si myslelo, že se stali oběťmi krádeže identity. Poster ve své knize na tyto statistiky pohlíží se zděšením. Soudě z novinových a magazínových zpráv je zde velká pravděpodobnost, že většina lidí, ne-li všichni, budou za svůj život aspoň jednou okradeni o svou identitu. Společné rysy krádeže identity vedou k zajímavým spekulacím, a proto se mnoho lidí o budoucnost této identity obává. Jak však Poster vtipně poukazuje při současném hojném výskytu tohoto typu zločinu, si ani sám zločinec nemůže být jist bezpečností své vlastní identity, nebo že identita kterou krade, již není kradená.

Identita a krádež - vývoj

Přestože hlavní proud moderní definice identity byl spojován s vnitřním vědomím, existoval zde druhý kulturní popis tohoto výrazu, který byl daleko méně dominantní než onen první, ale nicméně nabýval postupně na významu s přibývajícimi změnami v uspořádání politických sil, k nimž docházelo koncem 18.století. Počínajíc dobou, kdy technologie moci suverenity začala být nahrazována technologií moci governmentality,⁶⁰ jak uvádí Faoucault. Potenciálně by tedy všichni jedinci měli mít sbírku dokumentů naplněnou informacemi o událostech, které je v průběhu života doprovázely, zaznamenávajíc podstatné události a změny v jejich okolí. Jinak řečeno, databáze byly postaveny k rozpoznání jedinců a sledování jejich příchodů a pohybů. Každý z jedinců na sebe vzal další identitu, která byla zapsána vždy někde: ve vládních účetních knihách, pojišťovných, pracovních místech, školách, vězeních, ve vojsku, knihovnách – v každém institucionalizovaném prostoru moderního městského prostředí. Nikolas Rose tvrdí, že myšlenky identity a jí příbuzné slova si osvojila vzrůstající důležitý rys v tolika úkonech, kterých je člověk součástí. V politickém životě, v práci, v manželských a domácích záležitostech, ve spotřebě, reklamě a marketingu, v televizi a kině, v právních souborech a směrnicích policie a v lékařských a zdravotnických zařízení, jsou lidé oslovováni, představováni a chovájí se jako by byli sami určitým druhem. Jsou zalití individuální zaujatostí, motivováni znepokojením a snahou týkající se jejich seberealizace, také jsou rozhodnutí najít jejich pravé identity a maximalizovat jejich nefalšovaný výraz životního stylu. Samotné Já jako "identita" se tedy rozprostřelo v prostorech moderní společnosti.

K tomu, aby byla governmentality účinná, je zapotřebí médií, nejprve tomu tak bylo ve formě rukopisných záznamů, později v tiskové podobě a nakonec byla digitalizována a vybavena počítačem. V devatenáctém století byly prostředky ke spojení jedincova záznamu s jeho tělem hledány v nových technologiích. Mechanismy identifikace potřebovaly spojit jedince se záznamem, což byla prvotní snaha

---

⁶⁰ pojem governmentality - se vztahuje k policejní kontrole obyvatelstva, instituce kontrolních mechanismů, konstrukce rozsáhlých byrokratických a společenských vědních disciplín, určených k monitorování mnoha aspektů zdraví a blaha občanů, viz. Mark Poster, *Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines*, 2006, II.-5.

biometriky⁶¹. Zpočátku byly jednoduché záznamy zaznamenávány ve formách průkazů totožnosti a pasech, ale později byla policií převezmuta fotografie a v tu dobu nejistá věda otisků prstů byla přidána do arzenálu praktik kriminálního vyšetřování. Nejvíce důležitými jedinci, kteří byli zapsáni a zaznamenáni do médií udržujících záznamy, byli zločinci.

Spolu s vývojem anonymity městského lidu v devatenáctém století začal stát pocíťovat zoufalou potřebu najít způsoby, jak získat bližší informace o jedincích. Osobní společenské sítě, takové jako v šestnáctém století rozhodly o osudu Martina Guerra, již více plnohodnotně nefungují. V městských prostorech Evropy a Spojených států devatenáctého století říká o pojmu "byrokratický" Tom Gunning, že to znamená stopovat a rozpoznat, pomocí zdravotnické dokumentace a rostoucího užití fotografií v průkazech totožnosti a pasech - všechno z toho vymezuje osobu jako jedinečnou bytost. Gunning prokazuje, že fotografie, jako nový prostředek, se stal ústředním pro představení jedince jako jedinečné identity a proto také pro vznik moderního jedince. Takovéto techniky identifikace se v novém světě rychlého koloběhu staly nutnými a usnadnily koloběh nově představovaných jedinců skrz okruhy s vystopovatelnou odpovědností. Tělo zločince může být nyní snadněji a jistěji identifikované. Gunning činí závěr, že napadnutelnost těla člověka nahráváním a roztříděním se vyvinula v představy univerzálního pozorování, nejen focením zatčených, ale také přistižením fotoaparátem přímo při činu. Od počátku moderny byla média spjata s identitou a zločinci tak byli noví vedoucí role v nové hře sil. Jakmile bylo vynaloženo úsilí identifikovat jedince, zájem o vnitřní vědomí byl nekompromisně rozvrácený na vnější mechanismy identifikace, jako jsou fotografie, otisky prstů a případně také DNA. Podobným problémem se zabývá i Celia Luryová, ta se snaží zjistit, jak fotografie přispěla k novému uspořádání osobnosti, sebepoznání a pravdě. Domnívá se, že nás fotografie spíše než reprezentování naučila způsobu nazírání, které přetvořilo současné sebepoznání. Poster zvláště zdůrazňuje, společně s jeho úsilím dát smysl novému zločinu krádeže identity, že identita je přeměňována díky informačním médiím v něco, co nejen že zachycuje individualitu, ale také přesto existuje ve formách vnějších stop.

Přesto⁶², že dnes chápeme krádež identity ve spojení s užitím digitálních technologií, existují také tzv. Netechnologické krádeže identity. První takovýto způsob se v angličtině nazývá „dumpster diving“ („výlov z odpadků“), zde pachatelé doslova prolézají odpadky oběti a hledají osobní informace, které oběť nezlikvidovala, například drtičkou papíru. Dalším takovým způsobem je klasická krádež peněženky, která však člověku dokáže velmi nepříjemnit život, nosí-li tam všechny doklady a také kreditní karty. Poslední způsob, který budu zmiňovat se v angličtině nazývá „social engineering“, zde pachatel využívá důvěry oběti. Pachatel se snaží se získat důvěru oběti a pak už z ní snadno tahá osobní informace. Proto je vždy dobré být obestřený, zvláště v situacích, kde je člověku nabízeno něco, za až moc dobrých podmínek.

---

⁶¹ biometrika – obor využívající metody matematické statistiky při studiu proměnlivosti živých organismů, viz. <http://www.slovník-cizích-slov.cz/?q=biometrika&typ=0>

⁶² New York University - Information Technology Service, 2006, www.nyu.edu

Využití identity ke vzdoru

Prehistorie⁶³ krádeže identity však nemůže být sepsána jako lineární vývoj z oblasti vědomí s vrcholem v mediální sféře. Tento průběh je daleko komplexnější. Stejně jako vysoce sofistikovaná a jemnozrná média byla schopna rozpoznat jedince podle pouhých stop ponechaných jejich fyzickými těly nebo podle záznamů zanesených v obširných databázích, stejně tak se vyvinul nový proud, který kombinoval předešlé Lockovy a Eriksonovy tendence chápat identitu jako vědomí a s nedávnými praktikami identity jak materiálu, jako stop fyzické existence.

Abychom do jisté míry libovolně vybraly dva příklady v novém společenském hnutí 70. a 80. letch a v popkultuře postmoderní doby, byla identita překonfigurována jednak jako vnější znak neboli zprostředkovaná stopa a pak také jako záměrné uvědomování si. V protestních hnutích, v nichž se bojovalo o hierarchii pohlaví a ras, viditelné rysy jedince jako tvar těla a tvar kůže byly spojovány se vzdorovitým vědomím vystupujícím proti formám diskriminace a útlaku, které byly zaměřeny na tyto znaky. Zrodila se politika identity. Etnika a rasa, pohlaví a sexuální orientace se staly jádrem odboje proti diskriminaci, ústrku a společenskému bezpráví a fungovali zálučně v nesčetných formách. V některých případech privilegované postavení radikality bylo proklamováno v mnoha takových hnutích výroky, že člověk může hlavně rozpoznat bezpráví a bojovat proti němu právě díky své identitě Američana asijského původu, ženy, černošky, homosexuála atd. V každém z těchto případů je rozhodující vědomí spojováno s nějakým aspektem tělesné identity. Jednota je utvářena jak „vnitřkem“ vědomí jakožto identitu, tak i „vnějškem“ tj. fyzickou charakteristikou. V souvislosti s krádeží identity je zvlášť zajímavé, že taková jednota je v mnoha případech považována za neproblematickou: vzdorovité vědomí identity se velmi jednoduše hodí ke všem fyzickým charakteristikám a způsobům útlaku. Identita je tedy součinnost dvou celků – materiálních znaků (stop) a vědomí – propojených navzájem do konfigurace, která utužuje podobu identity, dokonce i když se člověk odmítá podřídit. Jak utiskovatel tak utiskovaný se spoléhají na stejnou podobu Já.

Možná je ironií, že popkultura se vydala v 80. letech podobnou cestou, také kombinující vnitřní vědomí a vnější znaky v bezstarostném souběhu při utváření identity. Spotřebitelé a fanoušci celebrit začali spojovat své identity se svými nákupy a svými populárními hvězdami. Spotřebitelé ostentativně vystavovali na odívání štítky na svém oblečení, často zakoupené zvláště kvůli jejich kulturnímu kapitálu, který jim propůjčila jména návrhářů. V podobném hnutí se fanoušci, zejména mladí lidé, ověsili výzbrojí své oblíbené rockové skupiny, sportovních týmů, filmových hvězd, televizních show a jim podobných. V obou případech usilovali jedinci o veřejné uznání své identity pomocí předmětů, které nosily na svých tělech. Snažili se utvořit si vlastní image, o které Sokol říká: *“...celkový dojem, jakým určitá osoba nebo instituce (firma a pod.) působí, jak je vnímána a hodnocena “veřejností”, tj. Zejména masovými sdělovacími*

---

⁶³ Není-li uvedeno jinak, obsah této kapitoly je čerpán viz. Mark Poster, Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines, 2006, II.-5

prostředky.”⁶⁴ Možná to bylo umíněnější než snaha o kritiku, kterou si osvojila politika identity způsoby jimiž vyjadřovala svoji identitu populární kultura usilovaly pouze o připojení jedince ke módní značce nebo hudební skupině, čímž s pýchou proklamoval v první řadě svoji kulturní hodnotu nebo vkus při výběru. Tenkrát spotřebitelé neorganizovali svůj vzor do politických forem, aby opěvovali své značkové identity jako ohniska opozice. Pravdou je, že zde určitě byly antikapitalistické a antikorporační protesty spotřebitelů, možná nejběžněji spojované s Ralphem Naderem a s hnutím družstev. Mimo to někteří kritičtí teoretikové svůj odpor zaměřili na všechny spotřební úkony. Přesto vzorec uspořádání konzumní identity nebyl orientován hluboce politicky.

Vepsání identity do všeobecné kultury postmoderny znamenalo, smíchání materiality a vědomí. Ale tato smíšená identita zůstala v uspořádání, za kterou nesl zodpovědnost sám jedinec. Tělesný aspekt identity se zahrnul do vědomé součásti. Identita zůstala majetkem jedince, ohraničená a střežená daným fyzickým tělem a oblečením, které si sám záměrně vybral.

Když⁶⁵ mluvím o identitě vzoru, bylo by vhodné zmínit také národní identitu. Ta by měla být, dle Doležala, něčím, „*co činí národ jedinečným, dělá z něho individualitu, vyděluje ho z ostatních*“. Dnes už je národní identita, například česká, spíše kulturní, či folklorní záležitostí. V 19. a 20. století⁶⁶ však hrála velmi důležitou roli při formování moderních národů. Národní identity byla založena na existenci svébytné kultury, jejími základními pilíři jsou společný jazyk, historie, území, zvyky a společné sebevědomění. Tento pocit sounáležitosti a jednoty dopomáhá ke vzniku národů, jenž již nejsou vymezeny pouze územně, ale také všemi společnými výše uvedenými prvky. Jak však zároveň Doležal dodává, je národní identita ve skutečnosti „*jen něco odvozeného, druhotného, jakýsi vedlejší produkt národní existence*.“⁶⁷

Pachatelé a jejich oběti

Mohli⁶⁸ bychom se domnívat, že takový high-tech zločin bude doménou počítačových odborníků, jakými jsou hackeři. Ale soudě dle výzkumů a statistik, tomu tak není. Uvádí se, že 47% se ze svým pachatelem někdy setkalo – znalo pachatele⁶⁹. Zde je seznam kategorií pachatelů posbíraný z tisku: Bývalý univerzitní úředník, bývalý státní pracovník, hi-tech experti, jistá dvojice z Orange County, zaměstnanci vězeňské služby, student, manželka uvězněného vůdce gangu, zaměstnanci automobilového obchodního zastoupení (se 1700 stížnostmi v roce 2001) a, samozřejmě, teroristé Al- Káidy. Krádež identity není obvykle individuální čin, ale vyžaduje spoluúčast hlavních peněžních institucí, jakými jsou banky a úvěrové společnosti. Stačí jen konstatovat, že nedbalé bezpečnostní postupy velkých finančních institucí představují

⁶⁴ Citace viz. Jan Sokol, Slovník filosofických pojmů, 2004, str. 308

⁶⁵ Následující pasáž a citace jsou čerpány z přednášky Bohumila Doležala Ph.D. pronesené na semináři Národní identita – 24.04.01 na FSV UK - <http://bohumildolezal.lidovky.cz/texty/u034-06.htm>

⁶⁶ Čerpáno z Hrocha – V Národním zájmu

⁶⁷ Bohumil Doležal Ph.D. Záznam ze semináře Národní identita – 24.04.01 na FSV UK - <http://bohumildolezal.lidovky.cz/texty/u034-06.htm>

⁶⁸ Následující pasáž parafrázuje Marka Postera, Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines, 2006

⁶⁹ ITRC Aftermath Study, 2004, <http://www.spendonlife.com/guide/identity-theft-statistics>

živnou půdu pro spáchání tohoto zločinu. Odborníci jsou přirozeně obviňováni z úniku informací, a to nejen z bank, ale také z vládních úřadů. Někteří lidé tvrdí, že technologie, která umožnila vládě jednodušší přístup k soukromým informacím, je ve skutečnosti odpovědná za masové rozšíření krádeže identity. Ministerstvo spravedlnosti (Department of Justice – DOJ) varovalo před problémem, který představuje příliš velký počet zaměstnanců, jenž mají přístup k osobním informacím mnoha obyvatel. Ony instituce, které jsou za bezpečnost obyvatel zodpovědné, což jsou banky, pojišťovny, vládní úřady, se projeví jako hlavní zdroj zločinnosti v oblasti krádeže identity.

I když mohou být mezi osobním počítačem a celosvětovou sítí umístěny překážky, je základní struktura internetu určena pro volné a rychlé spojení mezi všemi on-line počítači. Firewalls a další způsoby jak omezit, vnějšímu přístupu k osobnímu počítači, jsou prostředky částečné izolace a ochrany. Mnohé případy krádeže identity jsou následky otevřené struktury internetu, proto hlavní důvod zvýšení krádeže identity pramení z příliš jednoduché dostupnosti osobních informací v počítačových systémech připojených k internetu. Z toho lze usoudit, že krádež identity je výsledkem nového vztahu mezi lidmi a digitálními sdělovacími prostředky. Člověk jako živý tvor na bázi uhlíku a počítač jako neživý stroj na bázi křemíku se dostávají do nového kontextu, do nové interakce. V rámci tohoto spojení člověka a počítače, přijímá identita z pohledu zdravého rozumu novou konfiguraci, je vnitřním stavem vědomí vázaným na fyzickou osobu jedince. Následkem toho je bezpečnost identity v digitálním světě zcela odlišnou záležitostí od bezpečnosti ve fyzickém světě reálných předmětů. Odcizeno není vědomí člověka, nýbrž jeho Já, jelikož je zaneseno ve stále rostoucích digitálních databázích. Toto Já, které je prezentováno v těchto databázích – mimo dosah chápání člověka – bychom mohli považovat za digitální nevědomí. Téměř každý člověk s určitým společenským kreditem se může stát vyhledávaným cílem zlodějů identity. Kyberprostor je oblast, která smazává hranice mezi veřejným a soukromým tím, že kumuluje všechny typy komunikací a údajů na hard disku jedince, který spolu s ostatními sdílí společný elektronický prostor.

Pojďme⁷⁰ si teď nastínit určité statistiky, které se týkají obětí krádeže identity. V roce 2008 bylo napočítáno ve Spojených státech 10 miliónů obětí, přičemž jeden z deseti amerických spotřebitelů se již v minulosti stal obětí krádeže identity. Zajímavé je, že domácnosti (americké) s vyšším příjmem (nad 70.000 dolarů) ročně, zakusily krádež identity dvakrát častěji. V sedmi procentech byla ukradená identita využita k podvodům v lékařském prostředí.

Nejistota v digitálním věku

Každý ve Spojených státech dnes slyšel o krádeži identity a pravděpodobně ho naplňuje obavami a nejistotou. Lidé o ní vědí a jsou plni úzkosti, ne nutně kvůli tomu, že by se s ní osobně setkali, ale proto, že média je o ní neúnavně informují. Situace související s krádeží identity je typická svojí nejistotou v silně

---

⁷⁰ Následující informace čerpám z internetového odkazu <http://www.spendonlife.com/guide/identity-theft-statistics>

medializovaném věku. Sdělovací prostředky – noviny, časopisy, televize, rozhlas, internet – představují platformy, které informují a zároveň formují jednotlivce jako účastníky kultury. Digitální média rozšiřují kulturní poznatky a vytvářejí naše nejistoty daleko více než komunikace z očí do očí, osobní kontakt. V souvislosti s krádežemi identity Američané shlédli různé televizní pořady, vyslechli rozhlasová zpravodajství, a četli časopisy, a všechny tyto sdělovací prostředky se prezentovaly jako vzdělávací média, která informují veřejnost o událostech či situacích, ale současně tatáž média vyvolávají nadstandardní účinek, což představuje obrovské nebezpečí.

Přestože⁷¹ všeobecná zaměřenost lidí na problematiku bezpečnosti by mohla být obecným rysem lidských bytostí, i přes to, že někteří tvrdí, že problém bezpečnosti je "nadčasový" - podoby, stupně a obsah jsou zajisté historicky představovány. Například Foucault ve svém díle *Disciplína a trest* (Discipline and Punish) zmiňuje, že velká produktivita průmyslového kapitalismu s sebou přinesla hromadící se obrovské množství vyrobených předmětů a společně s tím i novou problematiku bezpečnosti a nové nezákonné činy vztahující se k jejich neoprávněnému odstranění. Jak Foucault tvrdí - Ekonomie nezákonných činů byla přepracována společně s vývojem kapitalistické společnosti. Pak nebude žádným překvapením, že prudké globální rozšiřování síťově propojených počítačů a k tomu doprovodné šíření digitální kultury, také . Masivním stěhováním finančních a obchodních transakcí, záznamů a archívů institucí všeho druhu, osobní komunikace a deníků do digitálního prostoru, dává za vznik nové sféře sociálního a kulturního života, který může být hacknutý, vnučený, znetvořený a zohavený, přivlastněný nebo zničený. Pokud se komodity raného průmyslového kapitalismu staly napadnutelnými skrz jejich vlastní všudypřítomnost, v doba digitálních sítí dochází k vytlačení údajů do veřejného prostoru, které až doposud byly separovány na "bezpečných" soukromých místech. Raně průmyslový kapitalismus předpokládal shodu veřejného a nejistoty, a soukromého a bezpečí. Díky digitální kultuře dochází k posunu informací do vnějšího společenského informačního prostoru, a to ve všech jeho sférách – slovu, obrazu i zvuku.

Digitální kultura tedy rozšiřuje sféru nejistoty do prostoru, který byl dříve vcelku bezpečný. Tyto nově ohrožené předměty jsou svojí povahou kulturní. Ve chvíli, kdy se jejich hmotný charakter přemění na digitální úroveň z analogické oblasti papíru, filmu, pásky a podobně, vstupují do nebezpečného světa nejistoty, která dříve ovlivňovala pouze velké materiální předměty. Identita je tedy kulturním předmětem, jenž často není uváděn jako předmět tohoto typu napadnutelnosti.

Fenomén krádeže identity v digitálních společnostech

Internet a studium elektronické komunikace nás vede k novým pohledům na vztahy mezi lidmi, na sociální skupiny, na společnost a celkově na celou kulturu. „*Virtuální komunikace nás tak nutně vede k rozplývání hranic starých modelů – modelů masové komunikace i modelů komunikace tváří v tvář.*“⁷² Se

⁷¹ Není-li uvedeno jinak, obsah této kapitoly je čerpán viz. Mark Poster, *Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines*, 2006, II.-5

⁷² Citace viz. David Šmahel, *Psychologie a internet*, 2003

vznikem fenoménu krádeže identity je nyní význam identity a její kulturní naléhavost zdvojnásobena.

Identita⁷³ se rozpadá na aspekt vědomí (uvědomění si kontinuity v čase a prostoru) a souhrn mediálních obsahů zahrnutých do sdělovacích prostředků, které společně definují jedince. Poster tvrdí, že tato dualita identity nebyla dostatečně prozkoumána v kulturním kontextu a že její důsledky nebyly plně prošetřeny. Místo toho, mediální prezentace krádeže identity pracuje na vyloučení této duality, aby se jí podařilo skrýt problém, který představuje propojení definice identity jakožto vědomí s definicí identity jakožto digitalizované informace, předvést nebezpečí později jmenovaného za nebezpečí prvně jmenovaného, zneškodnit toto nebezpečí, seznámit obyvatelstvo s fenoménem krádeže identity a zobecnit tento jev, aby se zdál jako odjakživa existující součástí společenského uspořádání. Jinými slovy mediální reprezentace krádeže identity ustanovuje tento zločin jako nový zdroj nejistot a poskytuje řešení zneutralizovat tuto hrozbu podepsáním bankovních kreditních karet.

Toto zjištění je počátkem nového mediascapu⁷⁴, jenž má hluboké následky pro postavení samotného Já v kultuře, společnosti a politice. Páchání krádeže identity je podmíněné nestejnorodostí identity, komplikovaným směřováním vědomí s informačními prostředky, rozptýlením Já napříč prostorem kultury, jejím rozdrobením na jednotlivé kousky a počítačové bity, neidentickou identitou nebo lépe řečeno lepšími identitami, které spojují přístroje s fyzickými jedinci do nové konfigurace neboli celku, pospojováním kousků informací, v odděleném prostoru. Někteří tvrdí, že takové pojetí Já, často nazývané „postmoderním“, to je shodné s potřebami globálního kapitalismu. Je třeba, aby kritika našla teoretické základy pro výstižnější označení Já v souvislosti s propojením na přístroje, mediálně nevědomé, ba právě oproti úsilím globalizace, přiznání mnohočetnosti Já, kdy se však jedinec zahalí do pohodlí jednoty a bezpečí uvnitř jednoty. Poté bychom mohli objevit, že výraz „identita“ se až tolik nepoužívá jako rozhodující kategorie, ale spíše určuje stavbu Já v našem nynějším spojení, včetně metod subjektivizace, způsobů, kterými Já uplatňujeme ve vlastní praxi. A mohli bychom pátrat po nových konfiguracích jáství, které udržuje otevřený prostor vzdoru a nachází ho zejména ve sférách mediálního propojení člověka a stroje, člověka a počítačové sítě.

Phishing a vishing⁷⁵

Phishing a vishing jsou dvěma častými způsoby útoku na jedincovu identitu. Phishing, pro který se v češtině někdy používá výraz “rhybaření”, spočívá v zaslání e-mailu oběti. Tento e-mail je upraven tak, aby z jedince pomocí lsti vytáhnul osobní informace. Nejčastěji si oběť myslí, že jí přišel e-mail od banky nebo od

⁷³ Není-li uvedeno jinak, obsah této kapitoly je čerpán viz. Mark Poster, Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines, 2006, II.-5

⁷⁴ Mediascape – popisuje, jakým způsobem ovlivňují vizuální obrazy svět, tyto obrazy přichází skrz knihy, televizi, časopisy, ale také skrz reklamu; zkratka charakterizuje vizální kulturu – viz. www.wikipedia.com

⁷⁵ Pokud není jinak uvedeno, informace do následné pasáže jsou čerpány z <http://www.accc.gov.au/content/index.phtml/itemId/815400>

jiné finanční společnosti, který jedince odvede na odkaz, po jehož odkliknutí se člověk dostane na “stránku ústavu”, ta je však falešná a navádí, aby zde své informace potvrdil či znovu vypsál. Tím, že design e-mailu a stránky je skoro k nerozeznání od pravého designu daného ústavu, jedinec často podlehe a své osobní informace “vyšle” do neznáma.

Vishing je podobný phishingu, liší se akorát technologií, kterou je prováděn. Vishing zneužívá naivnosti lidí skrz telefon (VoIP)⁷⁶. Funguje to na stejné bázi jako phishing: jedinci zazvoní telefon a podvodník se představí jako zaměstnanec jeho banky, či finančního ústavu, většinou s předem vymyšleným příběhem nějakého problému s daným účtem. Touto metodou se podvodník zmocňuje osobních údajů, ten si může nahrát dokonce i když během hovoru oběť důvěrné informace vyťuká do přístroje. Stejnou podvodnou metodou je mishing, který funguje úplně na stejném principu, je však prováděn skrz mobilní telefon.

---

⁷⁶ Voice over Internet Protocol – je relativně nová technologie, která umožňuje levnější volání (zvláště hovory na delší vzdálenosti) skrz internet

Závěr:

Během čerpání informací z textů a opakovaném čtení, vždy trochu jiné, definice či pojetí identity, jsem se nemohla zbavit pocitu, že jeden ze základních kamenů chápání tohoto pojmu položil již Descartes. Jeho výrok *“Cogito ergo sum – Myslím tedy jsem.”*, zmiňuje hlavní myšlenku všech definic identity. Toho už si všiml Johne Locke, který na základě tohoto tvrzení staví své pojetí identity jako vědomí.

K tomu, aby člověk mohl existovat si musí nejprve svou existenci uvědomit. V momentě, kdy dochází k sebeuvědomění, člověk nachází svojí identitu. Jedinec se tedy opírá o vlastní sebepojetí, o své názory a vlastnosti. Identita je však také souhrn rysů, podle kterých je jedinec znám v určité skupině a právě svojí identitou se odlišuje od ostatních osob ve skupině. Stejně tak jako tvrdí Berger s Luckmannem, jedinec je zde pouze součástí většího celku, jeho účast je však velice důležitá, jelikož spolu s ostatními identitami tvoří realitu - skutečnost.

V dnešní moderní společnosti je snad každý jedinec v postavení hyperkonzumenta. Vyjímkou snad mohou být nějaké primitivní kmeny zemích třetího světa, jenž stále žijí podle starých zvyků a tradic, i když dokonce i do těchto společností už konzumní způsob života začíná prosakovat. Hyperkonzumní společnost je charakterizována houbou za jedincovým štěstím a pohodlím. Nejsm si však jistá, zda nám tento moderní a hyperkonzumní život opravdu dává více štěstí do života. S mnoha výhodami se dostavily i nevýhody konzumu a komercializace, těžko však posoudit jestli v prekonzumní společnosti lidé žili kvalitnější život s více radostmi. Když se nad tím zamyslím, zastávám nejspíše názor, že dnešní společnost hyperkonzumu bude zřejmě, i přes komplikace, které přináší, pro nás jednodušší a tudíž i radostnější. Ne nadarmo se jí přece říká společnost přebytku – přepychu a luxusu.

S rychlým rozvojem společnosti je spjat i nástup digitálních a informačních médií, které značí příchod nové doby elektronické kultury a virtuálního světa. Krádež identity tedy musí být v jednadvacátém století nově charakterizována, jelikož význam tohoto slovního spojení se po příchodu globálních médií a propojenosti světových sítí razantně mění a dostává nový význam – uzákoňuje se. Myslím si, že v ČR by téma krádeže identity mělo být obsaženo ve více článcích a studiích, jelikož ohrožení stále narůstá a hlavně, způsoby jejího provedení se mění tak rychle, jako technologie sama. Jedním z hlavních problémů je pachatele přichytit při páchání zločinu krádeže identity, to ztěžuje i fakt, že pachatelé jsou často běžní nenápadní občané. Důležité je pochopit, že identitu v pravém slova smyslu odcizit nejde. Pachatel krade pouze osobní informace, které naší identitu zastupují a reprezentují v okolním a virtuálním světě.

Obecně si myslím, že v České republice je zmínka o krádeži identity tak málo, jelikož se u nás ještě neudála žádná *“velká krádež identity”*, tudíž je tento zločin u nás stále jaksi podceňován. Lidé prozradí své velmi osobní informace skoro na každém kroku, bez toho, aniž by se zajímali, za jakým účelem je druhá strana vyžaduje. Mám totiž takový pocit, že ve mnoha případech, druhá strana ani nemá právo takto osobní informace vyžadovat, jedinec mu je však většinou bez mrknutí oka poskytne. Práce na mé bakalářské práci

měla v tomto směru pro mně velký smysl, jelikož už jsem si této skutečnosti vědoma. Doufám, že i případný další čtenář si z mé práce odnese něco nového.

Co se týče potvrzení, či vyvrácení mé teze, jenž jsem si vyznačila v úvodu práce, došla jsem k závěru, že je teze pravdivá. Ze všech publikací můžeme vyčíst, že technologie se neustále posouvá dál a dál a s tím je spojeno stále časté páchání zločinu krádeže identity. Tato rostoucí tendence je jistě dána i strmým nárůstem uživatelů internetu po celém světě. Jelikož uživatelů bude neustále přibývat a technologie se budou neustále vylepšovat, o krádeži identity ještě hodně uslyšíme.

Použitá literatura:

- Berger, Peter; Luckmann, Thomas – Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění, 1999, Centrum pro studium demokracie a kultury
- Freud, Sigmund – Nová řada přednášek úvodu do psychoanalýzy
- Goffman, Erving – Stigma : Poznámky o způsobech zvládnání narušené identity, 2003, Sociologické nakladatelství (SLON)
- Lipovetsky, Gilles – Paradoxní štěstí: Esej o hyperkonzumní společnosti, 2007, Prostor
- Locke, John – Esej o lidském rozumu, 1984, Svoboda Praha
- Hartl, Pavel; Hartlová, Helena – Psychologický slovník, 2000, Portál Praha
- Pechar, Jiří – Být sám sebou: Pojem identity a jeho meze, 1995, Nakladatelství Hynek
- Poster, Mark – Information Please: Culture and Politics in the Age of Digital Machines 2006, Duke University Press
- Sokol, Jan – Malá filosofie člověka: Slovník filosofických pojmů, 2004, Vyšehrad
- Přednášky k úvodu do psychoanalýzy, Psychoanalytické nakladatelství, 1997
- Alvin a Heidi Tofflerovi - Nové civilizace, 2001, Dokořán
- Jan Keller - Dno blahobytu, 1995, Hnutí Duha
- Anthony Giddens - Sociologie: kap. Masová média a populární kultura, 1999, Argo
- Mashal McLuhan - Člověk, média a elektronická kultura, 2000, Jota
- Jim Stickley - The Truth About Identity Theft, 2009, Pearson Education
- Jennifer Leeová - Identity Theft Victimizes Millions, Costs Billions, 2003, New York Times
- Katalina Bianco - Identity Theft: What You Need to Know, 2001
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- David Šmahel - Psychologie a internet, 2003, Triton
- <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
- citace viz. <http://www.systemonline.cz/clanky/kradec-identity-1.htm>
- <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>
- www.nyu.edu
- <http://bohumildolezal.lidovky.cz>
- <http://www.spendonlife.com/guide/identity-theft-statistics>
- <http://www.accc.gov.au>
- www.wikipedia.org